

Albert de la Chapelle
11.2.1933–10.12.2020

Juha Kere

Minnestal vid Finska Läkaresällskapets månadsmöte 18.2.2021

– Jag har kommit till slutet, hör jag Albert de la Chapelle säga den 28 november 2020 vid lunchbordet hemma på Bergmansgatan i Helsingfors. Vid bordet satt Albert, Anna-Elina Lehesjoki och jag.

– Det kan jag inte alls tro, konstaterar jag. – Du har samma skarpa blick i dina ögon som alltid.

En kort stunds tystnad följer. Jag fortsätter:

– Låt mig precisera: Du har samma skarpa – och varma – blick i dina ögon som alltid.

Albert tittar Anna-Elina och mig rakt i ögonen, med leende ögon, och säger sedan:

– Har jag varm blick? Njaa ... men det beror på vem jag tittar på.

Vårt korta samtal bekräftar utan minsta tvivel att han är helt sig själv. Snabb och skarp. Snäll i ord och gärningar mot sina vänner.

Släkten de la Chapelle har sitt ursprung i Frankrike. Som franska protestanter flydde en del av dess medlemmar i mitten av 1600-talet till Sverige. En gren flyttade vidare till Lindö gård i Tenala. Stamfadern för den finska grenen hette Richard de la Chapelle, efter vem Richardsgatan i Helsingfors har fått sitt namn. Han blev sedermera senator och friherre, och även andra medlemmar i familjen nådde höga poster som tjänstemän. Albert de la Chapelles föräldrar var Stina (f. Serlachius) och René de la Chapelle.

Albert växte upp nära naturen och gillade jakt och fiske. Det kan vara en överraskning för några att han även hade ett stort intresse för botanik och trädgårdar. Han värdesatte alltid sitt modersmål. Han pratade därtill flytande franska, tyska och engelska – och perfekt finskt skriftspråk. Albert var alltid artig. Han var privat och höll gärna distans till okända men kände varmt för sina närmaste och sina vänner. Det kom av sig själv att respektera honom: en lång gentleman med rak rygg och smärt utseende.

Efter medicine licentiatexamen vid Helsingfors universitet blev han intresserad av könskromosomer och disputerade 1962 med Herman Hortling som handledare. Med de förbättrade cytogenetiska metoderna växte Alberts intresse för leukemier. Hans moderna cytogenetiska forskning var internationellt uppskattad till den grad att han 1974 som bara 41 år gammal blev utnämnd till professor i medicinsk genetik vid Helsingfors universitet.

Albert de la Chapelles forskningsverksamhet fortsatte och drog nytta av de nyaste molekylärgenetiska metoderna, exempelvis Southern blotting (publicerad av Edwin Southern 1975), genkartläggning och PCR (upptäckt av Kary Mullis 1983). Under åren 1985–1995 kunde han som akademiprofessor helt och hållet ägna sig åt forskningen. Gruppen växte med många nya doktorander som under Alberts ledning kartlade och klonade hälften av de cirka 30 generna som hör till det finska sjukdomsarvet.

Några lär ha upplevt honom som en svår person att komma nära – men hans många doktorander vid institutionen för medicinsk genetik upplevde honom

som nyfiken, inspirerande, kreativ och rättvis – en underbar handledare och en riktig vetenskapsman. Ingen av hans talrika elever kan glömma att han också var en lysande föreläsare.

Ärftlig cancer väckte och upprätthöll Alberts intresse, särskilt Lynchs syndrom, icke-polypös tarmcancer. I början av 1990-talet blev spåret hett och gruppen presenterade en ny cancermekanism och riskgenerna *MLH1* och *MSH2*. Redan före dessa upptäckter blev han hedrad för sina tidigare arbeten: han blev ledamot vid EMBO 1989, samma år fick han Anders Jahre-priset och 1990 mottog han Åyräpää-priset. Till ledamot i Kungliga Vetenskapsakademin blev han utnämnd år 1991 och till hedersledamot vid Finska Vetenskaps-Societeten samma år.

Albert blev medlem i Finska Läkaresällskapet som medicine studerande 1953 och deltog senare aktivt i dess verksamhet. Han var styrelseordförande 1985, vice ordförande 1986 och ordförande för pris- och stipendienämnden 1986–1991. Till hedersmedlem utnämndes han 1996.

Albert blev professor emeritus 1997 och samma år utnämndes han till akademiker samt till medlem av USA:s National Academy of Sciences. För att kunna fortsätta sin aktiva forskarkarriär flyttade han till Columbus, Ohio tillsammans med sin fru, professor Clara D. Bloomfield. Där initierade paret helt nya forskningsprogram. Vänner från Finland var alltid hjärtligt välkomna att vistas i deras stora hem i Columbus.

Även om vetenskap var Alberts livslånga intresse, var det inte det enda. Efter millenieskiftet kunde en del västnylänningar bevittna ett äldre par i bra

skick – Albert och Clara – cykla på en tandemcykel mellan somriga Kalby (som Albert kallade sitt sommarställe) och gamla stan i Ekenäs. Han var en ivrig samlare av antiksilver och modern konst.

En gång visade han mig en liten målning som han nyligen hade lyckats skaffa på auktion; han frågade vad jag tyckte om den. Verket visade sig vara en äkta Renoir. År 2017 grundade han Albert de la Chapelles konststiftelse, som siktar på att etablera ett nytt konstmuseum i Ekenäs. Planerna är avancerade för den nya byggnaden ”Kronan” och en utställning med en del av hans samling var öppen sommaren 2018.

Det aktiva livet tog en dramatisk vändning i februari 2020, när Clara blev dödligt skadad i en olyckshändelse hemma i Columbus. Sorgen var överväldigande. Efter Claras bortgång skrev Albert till mig: ”Tack för din vänskap och din hjälp i olika situationer. Hoppas att vi i den nya värld vi hamnat i skall kunna träffas en gång till.”

Albert reste mitt i covid-19-epidemin tillbaka till Helsingfors med Claras aska. Urnan lades ner i en av de la Chapelles familjegravar på Sandudd. Han önskade träffa Anna-Elina och mig för en lunch, vilket blev överenskommet till den 28 november. När det var dags att ta avsked efter många timmars varma och stundtals gripande diskussioner, kom vi överens om att träffas snarast igen, helst redan före jultiden.

Det blev aldrig av. Albert avled oväntat den 10 december 2020.

Låt mig till slut citera hans egna ord:

”Hoppas att vi i den nya värld vi hamnat i skall kunna träffas en gång till.”

Juha Kere